

Література:

1. Земельний кодекс України: Закон України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення: 01.11.2022).
2. Про охорону земель: Закон України від 19 червня 2003 р. № 962-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text> (дата звернення: 01.11.2022).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-263-0-26>

**LEGAL PROBLEMS OF ENVIRONMENTAL SAFETY
(IN THE CONTEXT OF ARMED AGGRESSION
OF THE RUSSIAN FEDERATION AGAINST UKRAINE):
INTERNATIONAL AND NATIONAL LEGAL ASPECTS**

**ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
(У КОНТЕКСТІ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ
ПРОТИ УКРАЇНИ): МІЖНАРОДНИЙ
ТА НАЦІОНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТИ**

Kovtun O. M.

*Candidate of Legal Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Criminal and Administrative Law
Academy of Advocacy of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Ковтун О. М.

*кандидатка юридичних наук,
доцента,
доцентка кафедри кримінального та
адміністративного права
Академія адвокатури України
м. Київ, Україна*

Серйозним викликом екологічній безпеці є російсько-українська війна. Стан довкілля в Україні був не найкращим і до 24 лютого 2022 року, але більш ніж вісім місяців війни перетворили його на катастрофічний. 24-й Принцип Декларації Ріо про навколишнє середовище та розвиток проголошує, що війна за своєю суттю є руйнівною для сталого розвитку. Тому держави поважають міжнародне право, що забезпечує захист довкілля під час збройного конфлікту, і, якщо необхідно, а також співпрацюють заради його подальшого розвитку.

Так, держави дійсно поважають міжнародне право, але не росія. Наш ворог дикий, жорстокий, хитрий, брехливий, безпринципний. Військові дії росії, є невинуватим і неспровокованим актом агресії проти незалежної і суверенної України, а також порушенням усіх чинних норм міжнародного права щодо охорони природи, сталого розвитку, гуманітарного права, основних норм моралі та принципів людського співіснування. Українській державі заподіяно значної екологічної шкоди. На даний момент ми просто не можемо її обчислити і оцінити реальні масштаби екологічної шкоди. Це об'єктивно неможливо, тому що тривають активні бойові дії, деякі території є тимчасово окупованими, певна інформація є недоступною зі стратегічною метою. Але інформація збирається і документується.

Викликами та загрозами екологічній безпеці є: негативний вплив на ландшафти та оселища; втрата біорізноманіття; знищення екосистем; хімічне забруднення від обстрілів і пожеж тощо. Звичайно, зараз ми всі зосереджені на перемозі, на діях, що цю перемогу наближають. Але після перемоги пожинатимемо плоди бойових дій – руйнування екосистем, забруднення ґрунтів, зменшення біорізноманіття, зростання кількості шкідників у лісах тощо. Крім того, відбудова країни потребуватиме значної кількості природних ресурсів. Також є ризик невиконання Україною вже поставлених кліматичних цілей, адже війна – це внесок у зміну клімату, а відновлення країни неминуче буде супроводжуватись значними викидами парникових газів.

Законодавець визначає екологічну безпеку як такий стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей (ст. 50 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»).

Мінімізувати загрози екологічній безпеці покликане реформаційне законодавство, насамперед, Закони України: «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо діяльності у сфері довкілля та щодо цивільного захисту на період дії воєнного стану і у відбудовний період» від 15 березня 2022 р. № 2132, «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов для забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» від 24 березня 2022 року № 2145, «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей регулювання земельних відносин в умовах воєнного стану» від 12 травня 2022 року № 2247.

Агресор має понести відповідальність за злочини проти людяності, екоцид, злочини агресії, геноцид, воєнні злочини. Так, серед воєнних

злочинів росії проти України чільне місце посідатимуть екологічні злочини. Враховуючи нерозривний зв'язок стану довкілля зі здоров'ям цивільного населення та нашим існуванням як таким, розглядати заподіяння екологічної шкоди необхідно як воєнні злочини, за які росія відповідатиме у міжнародних судах. Історія знає багато прикладів воєнного екоциду. Наприклад, під час Другої світової війни фашистські загарбники вивозили з України до Німеччини чорнозем, чим було завдано значної шкоди ґрунтовій фауні, знижено родючість ґрунту та гумусний шар на значній території.

Стаття 441 Кримінального кодексу України визначає екоцид як масове знищення рослинного або тваринного світу, отруєння атмосфери або водних ресурсів, а також вчинення інших дій, що можуть спричинити екологічну катастрофу. Під час російсько-української війни чиняться злочини екоциду. Так, зокрема, Офіс генерального прокурора України розпочав кримінальне провадження за статтею «Екоцид» через дії росії на Рівненській нафтобазі, Чорнобильській, Запорізькій атомних електростанціях [1]. Такі дії становлять загрозу не лише національній, а й глобальній ядерній безпеці.

Дії російської федерації в Україні порушують не лише національне, але й міжнародне право та міжнародні звичаї. Порушується Статут ООН, а також додатковий Протокол до Женевських конвенцій 1949 р. Стаття 55 цього Протоколу наголошує на захисті довкілля та необхідності виявлення турботи про захист природного середовища від широкої, довготривалої і серйозної шкоди при веденні воєнних дій. Проте росія порушила цю та безліч інших правових норм, заподіявши колосальної шкоди довкіллю України, яка, за інформацією Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів, оцінюється у понад 37 мільярдів євро [2].

Наразі розглядають або будуть розглядати наші скарги такі міжнародні суди: Міжнародний кримінальний суд (International Criminal Court); Міжнародний Суд ООН (International Court of Justice); Європейський суд з прав людини (European Court of Human Rights); Спеціальний трибунал для покарання злочину агресії проти України (в процесі створення).

Спеціальний трибунал для покарання злочину агресії проти України доповнюватиме роботу інших міжнародних судів, зокрема Міжнародного кримінального суду. Адже у Римському статуті є застереження про те, що Міжнародний кримінальний суд не наділений юрисдикцією розглядати справи щодо злочинів агресії, якщо вони вчинені громадянами держави, яка не ратифікувала Статут. Як відомо,

російська федерація не ратифікувала статут. Історії відомі приклади створення спеціальних трибуналів (Нюрнберзький, Токійський трибунали, а також трибунали для колишньої Югославії та Руанди).

Злочин агресії – це першопричина всіх злочинів, він полягає у плануванні, підготовці, ініціюванні або здійсненні акту агресії, тобто застосуванні збройної сили державою проти суверенітету, територіальної недоторканності чи політичної незалежності іншої держави.

Наразі розглядається два варіанта створення Спеціального трибуналу: 1) на основі багатосторонньої угоди між державами; 2) на основі угоди між Україною та міжнародними організаціями (Рада Європи, Європейський Союз, Організація Об'єднаних Націй).

Як бачимо, російська військова агресія обернулася справжнім жахіттям не лише для людини, але й для всього того, що її оточує і є середовищем людського існування. Природа потерпає мовчки, вона є безмовною жертвою війни. Зараз навіть неможливо повністю оцінити вплив війни на довкілля через брак точної інформації. Проте зрозуміло: чим довше триває війна, тим більше шкоди вона завдасть довкіллю, і тим більше наслідків ми матимемо в майбутньому. Майже третина території України – близько 200 тисяч кв. км, потребуватиме розмінування. За даними міністерства, понад 2,4 млн. гектарів лісів зазнали значних пошкоджень в ході активних бойових дій. На їхнє відновлення знадобляться десятки років. Крім того, війною уражені 20% природоохоронних територій України. В зоні ризику – Рамсарські угіддя та Смарагдова мережа. Наразі росія окупувала 2209 родовищ з енергоресурсами, металами й мінералами, вартість яких оцінюють у 12,7 трлн. євро. Також ворог продовжує регулярні обстріли території найбільшої в Європі Запорізької атомної електростанції [2].

Отже, ця жахлива загарбницька війна, розпочата росією проти України, завдає значної, непоправної шкоди довкіллю. Російська федерація порушує усі можливі норми міжнародного екологічного права та міжнародного гуманітарного права. І ми маємо докласти всіх зусиль, щоб агресор поніс справедливу відповідальність за вчинені злочини проти довкілля. Лише перемога Україні у цій війні здатна припинити виклики та загрози національній та міжнародній екологічній безпеці.

Література:

1. Екоцид – останні новини LB.ua
2. Шкода довкіллю України від агресії рф оцінюється у понад 37 млрд євро (sprotyv.info)